

Charakteristiky a trendy vývoje bezpečnostního prostředí: Implikace pro ozbrojené síly

Dílčí podkladová pracovní studie projektů obranného výzkumu
OPERKON a STRUKTURA

PhDr. Libor Frank, Ph.D. – libor.frank@unob.cz

Mgr. Richard Stojar, Ph.D. – richard.stojar@unob.cz

Skupina bezpečnostních studií
Katedra celoživotního vzdělávání
Fakulta ekonomiky a managementu
Univerzita obrany
Kounicova 65
662 10 Brno

OBSAH

ÚVOD	1
I. BEZPEČNOSTNÍ PROSTŘEDÍ.....	2
1.1. Definice bezpečnostního prostředí	2
1.2. Vybrané charakteristiky bezpečnostního prostředí	2
1.2.1. Oslabování role národního státu v éře globalizace	2
1.2.2. Nárůst významu lidských práv.....	3
1.2.3. Proměna charakteru konfliktu	3
1.2.4. Asymetrie systému mezinárodních vztahů a postavení USA.....	5
1.2.5. Aktivizace a proměna struktur kolektivní bezpečnosti a obrany	7
II. VÝZNAMNÉ BEZPEČNOSTNÍ HROZBY	10
2.1. Vymezení okruhu hrozeb	10
2.2. Vybrané hrozby relevantní z hlediska použití ozbrojených sil.....	11
2.2.1. Vojenské ohrožení	11
2.2.2. Proliferace	13
2.2.3. Mezinárodní terorismus	14
2.2.4. Kyberterorismus	16
III. ZÁVĚR - IMPLIKACE PRO OZBROJENÉ SÍLY	18
IV. PŘÍLOHY	20
4.1. Nástin některých možných scénářů vývoje bezpečnostního prostředí.....	20
4.1.1. Scénář „Černý“	20
4.1.2. Scénář „Růžový“	22
4.1.3. Scénář „Pestrý“.....	24
4.2. Možné scénáře použití ozbrojených sil České republiky	27
4.2.1. Scénář „Etnický konflikt“	28
4.2.2. Scénář „Zhroucení státu“	29
4.2.3. Scénář „Boj s guerillou“	29
4.2.4. Scénář „Podpora mírového urovnání“	30
4.2.5. Scénář „Postkonfliktní asistence“.....	31
4.2.6. Scénář „Přírodní katastrofa“	32
4.2.7. Scénář „Zbraně hromadného ničení“	32
4.2.8. Scénář „Velký střet“	32
4.2.9. Scénář „Domácí úkoly“	33
LITERATURA.....	35
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	38

ÚVOD

Motto: „Předvídání by nebylo tak těžké, kdyby se netýkalo budoucnosti.“

Niels Bohr

Charakteristickými vlastnostmi bezpečnostního prostředí jsou dynamika, proměnlivost a nepředvídatelnost. Dopady jeho vývoje na Českou republiku tyto atributy velice dobře demonstrují. Před více jak dvaceti lety bylo komunistické Československo federálním státem, bylo součástí Varšavské smlouvy, udržovalo čtvrtmilionovou konskripční armádu připravovanou na střet se Severoatlantickou aliancí a na svém území mělo „dočasně“ rozmístěna cizí okupační vojska. Po dvaceti letech je suverénní a demokratická Česká republika samostatným státem, členem NATO i Evropské unie, disponuje desetinovou, plně profesionální armádou, zapojenou do vojenských misí na třech kontinentech.

Již z uvedeného příkladu je zřejmé, že predikce vývoje bezpečnostního prostředí a jeho důsledků je disciplínou značně problematickou a co do výsledku nejistou. Přesto se autoři předložené studie se pokusili na pracovní úrovni analyzovat a predikovat některé vybrané trendy vývoje bezpečnostního prostředí a odhadnout jejich dopad na podobu, úkoly a požadované schopnosti moderních ozbrojených sil. Práce je doplněna přílohami obsahujícími nástin možných scénářů vývoje i variant případného použití ozbrojených sil České republiky.

Předložený text nemá ambice vyústit v detailní, kompletní a nutně pravdivý obraz budoucnosti. Jeho cílem je podtrhnout některé důležité či zajímavé aspekty a trendy vývoje bezpečnostního prostředí a povzbudit čtenáře k přemýšlení nad jejich významem a možnými důsledky pro ozbrojené síly. Podkladovou studii je nutné chápat jako prvotní souhrn tezí, jako pracovní text, který bude dále rozpracován do finální podoby v průběhu dalšího řešení obou projektů obranného výzkumu v letech 2011, resp. 2012.

I. BEZPEČNOSTNÍ PROSTŘEDÍ

1.1. Definice bezpečnostního prostředí

Bezpečnostní prostředí lze chápat jako vnější prostor realizace národních zájmů státu a místo, kde dochází k jejich střetávání se zájmy jiných aktérů. Z tohoto důvodu se jedná o milieu, z něhož vyplývají hrozby a rizika pro bezpečnost státu. Toto prostředí je charakterizovatelné vyšší mírou nepoznatelnosti, nejistoty a sníženou možností kontroly. Racionální bezpečnostní a obranná politika státu proto musí věnovat dostatečnou pozornost analýze a predikci vývoje bezpečnostního prostředí, reagovat na něj a přizpůsobovat své nástroje k jeho ovlivňování tak, aby byly co nejefektivnější.

Jedním z nástrojů státu, který je a priori budován za účelem udržení nebo zvyšování jeho bezpečnosti, jsou ozbrojené síly.

1.2. Vybrané charakteristiky bezpečnostního prostředí

Pro pochopení stávajícího stavu bezpečnostního prostředí a částečně i jeho dalšího vývoje je třeba se vrátit do období studené války, které nedávnou minulost i současnost významně ovlivnilo. Je paradoxem, že přestože svět v jejím průběhu stál několikrát na pokraji globální jaderné konfrontace, v porovnání s devadesátými lety i uplynulou dekádou šlo o období mimořádné stability vyznačující se nižším počtem ozbrojených mezistátních i vnitrostátních konfliktů. Logika fungování bipolárního světa však s jeho rozpadem definitivně zmizela a lze konstatovat, že současný svět je mnohem nebezpečnější než kdykoliv předtím.

Globální bezpečnostní prostředí neustále prochází dynamickými proměnami. Přesto však lze určit některé jeho relativně stálé determinanty a především vysledovat trendy, které s velkou pravděpodobností budou spoluurčovat jeho charakter i v následujících dekáдах.

1.2.1. Oslabování role národního státu v éře globalizace

Je doložitelnou skutečností, že dochází k relativnímu poklesu významu národního státu a k prolamování jeho teritoriální i právní suverenity v otázkách bezpečnosti. Důvodem je jednak postupné etablování a posilování ambic nových aktérů v systému mezinárodních vztahů (ekonomických subjektů, mezinárodních organizací a nátlakových skupin, NGO, médií aj.), které získávají nebývalý vliv na světové dění,

jednak rostoucí vzájemná ekonomická, politická i bezpečnostní provázanost většiny prvků tohoto systému. Otázky donedávna lokální a regionální bezpečnosti se stávají globálně medializovanými a politizovanými tématy. Globalizace vede k mimořádně rychlé a hluboké, byť nerovnoměrné, ekonomické, politické a kulturní integraci světa.

V éře postupující globalizace a integrace celých regionů či kontinentů jsou některé tradiční role a atributy státu přenášeny na úroveň nadnárodních entit, které disponují sdílenými kapacitami a větším mocenským potenciálem, než mají jednotlivé národní státy, a které mají předpoklady lépe vzdorovat objevujícím se hrozbám nadnárodního, nadstátního a nestátního charakteru.

1.2.2. Nárůst významu lidských práv

Otázky vnitřní bezpečnosti, tradičně v exkluzivní kompetenci státu, se rovněž stávají předmětem mezinárodní pozornosti a zájmu. Nejmarkantněji se to týká oblasti ochrany, resp. porušování lidských práv. Zatímco v minulosti nebyly lidsko-právní standardy mezinárodním právem dostatečně definovány či jejich vymahatelnost byla jen velmi omezena, tak v současnosti se lidská práva stávají referenčním objektem bezpečnostní politiky a jejich univerzalita je kladena nad suverenitu státu. Dynamika vývoje mezinárodního práva umožnila položit základy k jejich historicky bezprecedentní institucionální ochraně, v současné době reprezentované např. existencí Mezinárodního trestního tribunálu OSN. Hájení lidských práv se zároveň stává ústřední součástí bezpečnostní politiky demokratických zemí i mezinárodních institucí a jejich porušování je stále častěji akceptováno jako důvod k mezinárodním akcím, včetně vojenských intervencí.

1.2.3. Proměna charakteru konfliktu

V současnosti je riziko globálního konfliktu a přímé vojenské konfrontace mezi velmocemi nízké. V porovnání s 90. lety minulého století se také mírně snížil počet i intenzita konvenčních ozbrojených konfliktů na lokální a regionální úrovni. Mění se i charakter konfliktu obecně: mezistátní konflikty jsou nahrazovány vnitrostátními konflikty nebo asymetrickým konfliktem státu a nestátního aktéra a rovněž se mění jejich ideologické příčiny.

Konflikt je nepříjemným, ale přirozeným a logickým důsledkem existence anarchického systému mezinárodních vztahů. V období bipolárního rozdělení světa, kdy konflikt byl pojímán jako hra s nulovým součtem, bylo riziko jaderného konfliktu

relativně vysoké, zatímco riziko propuknutí konvenčního konfliktu obou supervelmocí nebo jejich spojenců relativně nízké. Snaha USA i SSSR vyhnout se přímé vojenské konfrontaci a aktivní tlumení konfliktů, které by si mohly vyžádat přímou angažovanost některé ze supervelmocí a mohly tak vést k eskalaci a vzájemnému přímému střetu, byla důvodem mimořádné stability bipolárního systému.

Jeho zánik měl mj. za následek oživení dlouhodobých tenzí v řadě zemí a způsobil erupci vnitrostátních konfliktů, zejména v jihovýchodní Evropě, Zakavkazsku, na Blízkém a Středním východě a především na africkém kontinentě. Pro období poslední dekády 20. století je charakteristický vznik nových národních států, jejichž existence je důsledkem emancipace dosud nesamostatných etnických skupin, jenž je však často spojena s potlačováním jiných etnických minorit a vytvářením nových tenzí a potencionálních ohnisek interetnické konfrontace. Bohužel řada z těchto konfliktů stojí do současnosti mimo pozornost mezinárodního společenství a jejich trvání a neřešení jsou příčinou a zároveň důsledkem vzniku dalších krizových situací a vzestupu doprovodných bezpečnostních hrozeb (např. ilegální migrace, organizovaného zločinu, korupce, oslabování či přímo rozpadu státu, ohrožení energetické a surovinové bezpečnosti, šíření pandemií atd.).

Vedle těchto v drtivé většině vnitrostátních (staro)nových konfliktů přetrvává řada nevyřešených dlouhodobých mezistátních konfliktů (např. Izrael - Palestina, Indie - Pákistán, je nutné také zmínit situaci na Korejském poloostrově aj.), jejichž dopad přesahuje regionální úroveň. Četnost mezistátních konfliktů je v porovnání s vnitrostátními střety velmi nízká, nicméně hrozba nebo důsledky takového konfliktu, zejména pokud je některý z jeho účastníků vlastníkem zbraní hromadného ničení, mohou mít globální a mimořádně devastující dopad.

Relativně novým (nebo alespoň v poslední době nejvíce akcentovaným) typem konfliktu je asymetrický střet státu a nestátního aktéra. Tento jev je důsledkem situace, kdy i nestátní aktér (např. teroristická organizace, struktury mezinárodního organizovaného zločinu apod.) je schopen získat a použít k dosažení svých cílů takové prostředky, jejichž vlastnictví a nasazení bylo v minulosti z finančních, technologických nebo etických důvodů nemyslitelné, a to včetně zbraní hromadného ničení. Schopnost globálního působení a obtížně identifikovatelné či dokonce neexistující spojení nestátního aktéra s konkrétním státem zároveň silně omezuje možnosti ohroženého nebo napadeného státu aktivně použít své vlastní ozbrojené síly, které jsou ohraničeny

teritoriálními a mezinárodněprávními limity. Tzv. globální válka proti terorismu (GWOT) je tak zřejmě novým typem konfliktu, který se odehrává na globální úrovni, v různých dimenzích a v němž tradiční pojetí použití a schopnosti ozbrojených sil mají jen omezené uplatnění.

1.2.4. Asymetrie systému mezinárodních vztahů a postavení USA

Zánik bipolarity rovněž umožnil vytvoření predominantního postavení USA při řešení bezpečnostních problémů na globální úrovni. Vojenská, vědeckotechnologická, ekonomická a politická dominance a potenciál umožňují USA provádění relativně samostatné bezpečnostní politiky a vytvořil se tak asymetrický model fungování mezinárodních vztahů.

Rostoucí ekonomická síla Číny, revitalizace mocenského potenciálu Ruské federace po roce 1999, i hospodářská a politická emancipace regionálních mocností (Brazílie, Indie), to vše relativně oslabuje globální ekonomickou pozici USA, čemuž Spojené státy nejsou schopny zabránit, a proto se alespoň snaží o udržení primátu vojensky nejsilnější země. Akceschopné a globálně nasaditelné ozbrojené síly podporované aktivní diplomacií a ekonomickým vlivem jsou a pravděpodobně i nadále budou představovat mimořádně důležitý nástroj prosazování národních zájmů USA ve vysoce konkurenčním a stále více se globalizujícím světě.

USA dlouhodobě vynakládají zhruba polovinu celosvětových výdajů na obranu a bezpečnost a tyto jsou o řád vyšší než je tomu u dalších významných států (Velké Británie, Francie, Ruska a Číny). Udržování vysokých výdajů společně s vyšší efektivitou jejich vynakládání umožňuje Spojeným státům udržovat a dokonce zvyšovat vojenský náskok před ostatními státy, včetně svých evropských spojenců. Zároveň se USA v uplynulých dvou desetiletích podařilo vybudovat celosvětovou síť spojeneckých svazků a zahraničních základen, které umožňují vojenskou kontrolu klíčových komunikací a zdrojů surovin.

Zánik Sovětského svazu a následné oslabení Ruska umožnil faktickou expanzi americké vojenské a politické přítomnosti do nových geografických oblastí. Nejedná se jen o rozšíření NATO i do zemí střední a východní Evropy, včetně přijetí bývalých republik SSSR do Aliance, masivní pronikání na Střední východ, ale i vybudování silných bilaterálních vazeb na státy bývalé sovětské střední Asie apod. Přestože se právě v posledně uvedeném regionu dostávají vlivem agresivní a ambiciózní ruské

zahraniční politiky Spojené státy v současnosti do defenzívy, je evidentní, že USA jsou schopny a ochotny ovlivňovat dění v klíčových strategických regionech, a to i za použití svých ozbrojených sil.

I pro tak hospodářsky vyspělou a vojensky silnou zemi, jako jsou Spojené státy, však byl a stále je tento expanzivní způsob prosazování národních zájmů velmi náročný, a o to více v době hospodářské recese a doznívající finanční krize. V této situaci je logické, že jsou opouštěny ambiciózní cíle zahraniční a bezpečnostní politiky, které byly např. vymezeny Bushovou administrativou v Národní bezpečnostní strategii z roku 2002. Její aktualizovaná verze, přijatá v květnu 2010, je o poznání skromnější, realističtější a méně ambiciózní. Spojené státy jsou více nuceny k takzvanému aliančnímu chování, jsou ochotny více naslouchat svým spojencům a partnerům výměnou za jejich diplomatickou a vojenskou podporu. Je zde evidentní snaha vyhýbat se kontroverzním tématům v komunikaci s ostatními velmocemi (zejména s Ruskem a Čínou) a úsilí o jejich získání na americkou stranu alespoň při řešení partikulárních problémů (např. v otázce iránského nebo severokorejského jaderného programu). Severoatlantická aliance, resp. evropští spojenci, jsou tlačeni k vyššímu podílu na vojenských, politických i finančních nákladech operace Trvalá svoboda. Také ratifikaci americko-ruské dohody o omezení jaderných arzenálů je nutné vidět v ekonomickém kontextu. Američané dnes kladou větší důraz na diplomacii, podporu soft security (USAID je největším zdrojem financí pro obnovu Afghánistánu a Iráku), větší aktivitu struktur kolektivní bezpečnosti (USA hradí největší část finančních nákladů na peacekeepingové mise OSN) a intenzivnější zapojování spojenců a partnerů.

Racionální zahraniční a bezpečnostní politika České republiky proto musí vycházet z globální mocenské reality, brát v úvahu zájmy a působení USA a realisticky ohodnotit možnosti jejich ovlivňování. V praktické rovině to znamená mimo jiné i schopnost součinnosti s americkými ozbrojenými silami a podílení se na vojenských operacích iniciovaných nebo vedených Spojenými státy.

1.2.5. Aktivizace a proměna struktur kolektivní bezpečnosti a obrany

Stále zjevnější neschopnost států samostatně čelit negativním externalitám a hrozbám plynoucím z bezpečnostního prostředí a neochota nést s tím spojené rostoucí náklady na zajišťování své bezpečnosti jsou jedněmi z hlavních motivů pro aktivizaci a posilování globálních a regionálních mezinárodních bezpečnostních struktur.

Dramaticky kvalitativně i kvantitativně se např. proměnilo působení Organizace spojených národů ve světě. Paradoxně, avšak logicky, teprve se zánikem bipolárního světa se tato organizace přibližuje k naplňování svého poslání, tj. udržování míru a bezpečnosti ve světě. Častěji dochází k nahrazování tradiční reaktivní doktríny OSN (peace-keeping) aktivnějšími přístupy (peace-making, peace-building, peace-enforcement). V uplynulých dvou dekádách strmě a dynamicky rostla četnost, nákladnost i mohutnost mírových operací OSN a tento trend má setrvalý charakter. Dnes má OSN v mírových misích zatím historicky nejvyšší počet zhruba 100 000 vojáků a policistů. Šíře a náročnost úkolů, které jsou na OSN kladeny, však není ani tato největší bezpečnostní organizace schopna řešit samostatně a je nucena delegovat provádění části bezpečnostní agendy na regionální organizace (NATO, OBSE aj.). Rostoucí potřeba uniformovaného personálu i finančních prostředků bude mít nepochybně dopad i na Českou republiku a její vojenské a finanční zdroje.

Proměna charakteru systému mezinárodních vztahů, geopolitické změny v Evropě a nové bezpečnostní výzvy znamenaly rovněž zásadní impuls pro rozvoj klíčové součásti evropské bezpečnostní architektury – Organizace Severoatlantické smlouvy. NATO se postupně přeměnilo z obranné na bezpečnostní organizaci, v několika vlnách se rozšířilo o nové členy a začalo aktivně působit i v oblastech značně vzdálených od hranic členských států. Od prvního významného zahraničního angažmá – operace IFOR/SFOR v Bosně a Hercegovině v polovině 90. let, se alianční aktivity postupně rozšířily i na Kosovo, Makedonii, USA, Turecko, Řecko, Pákistán, Afghánistán, Súdán, Irák a východní Středomoří. V současnosti hlavním konkrétním úkolem, který před Aliancí stojí, je úspěšné zakončení mise ISAF v Afghánistánu. Přestože deklarovaná přítomnost NATO v této zemi je ohraničena rokem 2014, lze nelze vyloučit prodloužení jeho přítomnosti a s tím související další navýšení vojenských, ekonomických a politických nákladů.

I když Aliance opakovaně deklaratorně i prakticky potvrdila platnost svého základního poslání, tj. kolektivní obrany členských států podle článku 5 Washingtonské

smlouvy (je nutné zmínit operace Active Endeavour a Eagle Assist zahájené v roce 2001), její praktické aktivní působení se odehrávalo a s největší pravděpodobností i nadále bude odehrávat mimo teritorium členských zemí. Aliance tak naplňuje heslo bývalého generálního tajemníka Manfreda Woernera: „*NATO must go out of area or go out of business.*“ Tento trend potvrdila rovněž poslední přijatá Strategická koncepce NATO. Aliance se mnohem více než v minulosti posunuje od obhajoby teritoria členských států k obhajobě společných zájmů, které jsou ohrožovány novými nebo netradičními typy hrozeb. Za tímto účelem je NATO nuceno přizpůsobovat své schopnosti změněným úkolům a tento fakt demonstruje i naplňování Pražského závazku ke schopnostem z roku 2002, především příprava sil rychlé reakce - NRF. Aliance si vytváří nástroje pro exteritoriální působení a trend k budování expedičních schopností, které by umožnily NATO provádět celé spektrum aktivit od bojového vojenského nasazení po humanitární a asistenční mise, bude dominantní i v dalších dekádách.

Přestože NATO zůstává klíčovým prvkem evropské bezpečnostní architektury, jsou další rozvoj a akceschopnost této organizace ohrožovány faktickým oslabováním jejího evropského pilíře. Nepochota evropských členů dodržovat své finanční závazky, neefektivita vynakládání již tak nedostatečných prostředků, přetrvávající partikularismus národních zájmů, protekcionismus, častá neschopnost dosáhnout politické shody, to vše způsobuje reálné oslabování Aliance jako celku a vytváří se výrazná asymetrie v poslání, schopnostech, prestiži a politickém vlivu evropského a amerického pilíře NATO.

Novým a ambiciózním hráčem na poli bezpečnosti a do budoucna zřejmě i obrany se stává Evropská unie, která definitivně překročila rámec primárně ekonomického integračního uskupení a představuje dnes významného politického a potenciálně i vojenského aktéra s globálními ambicemi. Rostoucí hospodářská síla EU v minulých dekádách, snaha o emancipaci na USA i poznání vlastní neschopnosti fakticky zasáhnout do probíhajících konfliktů ve svém okolí vedly k postupnému ustanovení dnešní Společné bezpečnostní a obranné politiky (SBOP) a budování vojenských i civilních kapacit krizového managementu. Cílem této politiky je sehrávat významnější roli při zajišťování bezpečnosti na evropském kontinentu a v geograficky blízkých oblastech, tj. de facto v Africe a na Blízkém východě.

Dynamika rozvoje dnešní SBOP byla značná především v období přelomu století, kdy byl např. přijat Evropský základní cíl (EHG 2003) předpokládající vytvoření mohutných ozbrojených sil využívaných Evropskou unií pro celé spektrum petersbergských misí. Nemalé ambice EU odráží i její bezpečnostní strategie z roku 2003, představující Unii jako globálního hráče. Další vývoj však stále častěji narážel na politické a často i ekonomické limity, a proto původní ambiciózní cíle z počátku minulého desetiletí jsou částečně opuštěny či revidovány. Nicméně postupující politická integrace umožnila alespoň částečné vytvoření potřebných mechanismů, struktur a orgánů, které dovolují Unii jednak budování a exteritoriální nasazení autonomních policejních, vojenských a expertních kapacit, jednak jejich postupnou konvergenci na národní úrovni.

Od roku 2003, kdy EU zahájila policejní misi v Bosně a Hercegovině, realizovala řadu dalších vojenských, policejních a expertních misí v Kosovu, Makedonii, Moldávii, Gruzii, Afghánistánu, Iráku, Východním Timoru, Súdánu, Kongu, Guinea Bissau, Súdánu, Čadu, Somálsku a na palestinských územích. Z velké části se však jedná o použití civilních kapacit, u vojenských misí o nebojové nasazení výrazně kvantitativně skromnějšího rozsahu, než je tomu např. u misí NATO.

Významným krokem k posílení vojenských schopností EU byla realizace původního společného britsko-francouzského návrhu na vytvoření bojových skupin Evropské unie (EUBG) jakožto vstupních sil rychlé reakce. Reálné použití tohoto nástroje je však velmi omezeno, ne-li přímo vyloučeno, z důvodu neexistence robustních evropských sil, jejichž úkolem by v případě nutnosti rozsáhlejšího vojenského nasazení bylo převzetí operace od již vyslané bojové skupiny.

Další rozvoj autonomních vojenských schopností EU je podmíněn dosažením dlouhodobého politického konsensu na národní úrovni všech členských států ohledně dalšího směřování a ambic EU, ochotou nést značné náklady na jejich realizaci a vzdát se partikulárních národních zájmů a omezení v prospěch celé Unie. Do té doby se Evropská unie bude muset potýkat s omezenou akceschopností, relativně nízkou efektivitou vynakládání prostředků na obranu a bezpečnost a obrannou závislostí na NATO, resp. USA.

Přestože Evropská unie zatím plní jen úkoly komplementární k úkolům Aliance a de iure není institucí kolektivní obrany, nelze přeměnu EU v tento typ organizace do budoucna vyloučit. Zmíněnému trendu nahrává jak snaha o rozvoj autonomních

schopností, tak přijímání legislativních norem (viz např. článek 42, odst. 2, 7 konsolidovaného znění Smlouvy o EU) či postupné sblížení členské základny NATO a EU. Otázkou však zůstává, zda státy Evropské unie budou ochotny samostatně nést enormní ekonomické i politické náklady související s obrannou emancipací a jaký dopad by tento krok měl na podobu transatlantických vztahů.

II. VÝZNAMNÉ BEZPEČNOSTNÍ HROZBY

2.1. Vymezení okruhu hrozeb

Při hodnocení významu a prioritizaci bezpečnostních hrozeb plynoucích ze stávajícího a budoucího bezpečnostního prostředí je nutné mít vždy na zřeteli konkrétní nástroje, které stát má k dispozici pro jejich zvládnutí, resp. posuzovat vhodnost konkrétního nástroje pro minimalizaci rizika určité hrozby. Jestliže jedním z nástrojů státu, který je a priori budován za účelem udržení nebo zvyšování jeho bezpečnosti, jsou ozbrojené síly, neznamená to, že se jedná o nástroj vhodný k minimalizaci rizika všech nebo většiny bezpečnostních hrozeb. Většina současných a pravděpodobně i budoucích bezpečnostních hrozeb má nevojenský charakter a spadá především do kompetence jiných součástí bezpečnostního systému státu a státních institucí (policie, zpravodajských služeb, diplomacie, justice aj.). U některých faktorů a jevů je jejich označení za bezpečnostní hrozbu dokonce diskutabilní. Příkladem může být imigrace, která sama o sobě je spíše výzvou a v případě jejího zvládnutí v důsledku vhodné integrační politiky, resp. při minimalizaci doprovodných negativních jevů, je naopak imigrace významným prvkem posilujícím bezpečnost státu (zvyšuje počet ekonomicky aktivního obyvatelstva, rozšiřuje rekrutační základnu pro ozbrojené síly apod.).

Ozbrojené síly jsou primárně určeny jen k použití v případě realizace poměrně úzkého okruhu bezpečnostních hrozeb (vojenského napadení státu nebo ohrožení jeho zájmů v zahraničí, plnění závazků o kolektivní obraně apod.) a k řešení těchto úkolů jsou exklusivně připravovány. Většina obvykle deklarovaných hrozeb je z hlediska primárního smyslu a použití ozbrojených sil irelevantní (příkladem může být ohrožení energetické a surovinové bezpečnosti, organizovaný zločin, degradace životního prostředí, korupce, zhroucení státu, negativní důsledky globální sociální a ekonomické

divergence, projevy extremismu atd.), byť jimi mohou být do určité míry ovlivňovány, nebo armáda při jejich zvládní hraje z hlediska odpovědnosti jen sekundární či asistenční roli (zvládní živelních pohrom a průmyslových havárií, epidemií, narušení veřejného pořádku, prevence a potírání teroristických aktivit apod.). To ovšem neznamená, že nebude nadále pokračovat tlak směrem k rozšiřování kompetencí ozbrojených sil, zvyšování schopností plnit i částečně policejní, administrativně-správní a humanitární úkoly.

Současné globální bezpečnostní prostředí je významně poznamenáno nárůstem vlivu transnacionálních faktorů, které nerespektují státní hranice a vymykají se kompetenci vlád suverénních států. Pod tímto souhrnným označením si lze představit nejen mezinárodní terorismus, organizovaný zločin či proliferaci zbraní a strategických materiálů, ale celou širokou škálou bezpečnostních hrozeb, jež jsou důsledkem komplexu ekonomických, ekologických, sociálních, politických, národnostních a náboženských nestabilit, sporů a konfliktů. Jestliže v minulosti byly bezpečnostní problémy řešitelné a řešené převážně konkrétním státem, dnes je jejich řešení stále více závislé na mezinárodní spolupráci. Principálně nedostatečná schopnost státu vypořádat se např. globálně operujícím nestátním aktérem je důvodem pro relativní zvyšování role mezinárodních organizací a expanzi jejich bezpečnostní (nikoliv však nutně vojenské) agendy. Narůstá význam komplexu nevojenských hrozeb neslučitelných s tradičními představami o ohrožení a roste i jejich vzájemná provázanost. Řešení soudobých konfliktů a krizí již dnes není možné, oproti minulosti, dosáhnout pouze použitím vojenské síly, ale vyžaduje komplexní a multilaterální přístup.

2.2. Vybrané hrozby relevantní z hlediska použití ozbrojených sil

2.2.1. Vojenské ohrožení

Základním posláním ozbrojených sil státu obecně je hrozba nebo použití násilí vůči oponujícímu aktéru (tradičně státu, dnes však stále častěji i vůči nestátním aktérům) za účelem obrany nebo prosazení politických cílů vedení státu. Použití ozbrojených sil je extrémním projevem ochoty státu dosáhnout politického cíle a snahy přinutit oponenta ustoupit od původních kompetitivních politických ambic, v krajním případě jej fyzicky zničit.

Politickým cílem v případě České republiky je zajištění a obrana jejích životních národních zájmů (zachování existence státu, jeho suverenity, územní celistvosti a politické nezávislosti, obrana demokracie, právního státu a základních lidských práv a svobod obyvatel), k čemuž je Česká republika připravena využít všech možných přístupů a prostředků, včetně ozbrojených sil.

V současnosti přetrvávající možnost ohrožení životních národních zájmů v takovém rozsahu, který bude nad schopnosti civilních složek bezpečnostního systému státu, vyvolává potřebu disponovat vojenskými kapacitami a je hlavním důvodem pro výstavbu a udržování ozbrojených sil.

Ozbrojené síly stát buduje především za účelem odstrašení nebo minimalizace rizika nejhorší, nikoliv však dnes nejpravděpodobnější hrozby, kterou je vojenské napadení. Přestože riziko vojenského napadení je relativně nízké a v současnosti nejsou k dispozici poznatky o jeho dramatickém zvyšování v blízké budoucnosti, nelze jej považovat za nulové.

V tradičním pojetí jsou ozbrojené síly vnímány především jako prostředek určený k obraně zřetelně geograficky vymezeného státního území. Uvedené pojetí se však v posledních dekadách kvalitativně mění. Přestože obrana území není zpochybněna a zůstává jedním ze základních úkolů ozbrojených sil i premisou organizací kolektivní bezpečnosti, její realizace je málo pravděpodobná, resp. dochází k její projekci mimo území státu. Jinými slovy, zatímco přímá obranná vojenská akce na teritoriu České republiky nebo spojeneckého státu je málo pravděpodobná, roste frekvence a četnost zasazení ozbrojených sil v zahraničí, jehož smyslem je včas zabránit vytvoření takové situace, která by mohla vyvolat přímé ohrožení státu a rozšíření některé z bezpečnostních hrozeb do bezprostřední blízkosti České republiky nebo na její teritorium. Obrana teritoria je tak zajišťována zprostředkovaně a nemusí se nutně odehrávat na území mateřského státu.

Jedním z důvodů zmíněného posunu je historicky unikátní geopolitická situace, která umožnila vytvoření kompaktní bezpečnostní architektury v Evropě, jejíž nedílnou součástí je i Česká republika. Výhodná a těsná politická, ekonomická a bezpečnostní integrace a vzájemná závislost evropských států je do určité míry zárukou stability, míru a pokojného řešení případných sporů a odsunuje do pozadí tradiční pojetí nepřítel – sousedního státu. Zároveň dochází ke sjednocování postupu, hájení a

prosazování společných zájmů, ať už v rámci NATO nebo EU, v širším měřítku a často vůči mimoevropským aktérům a mimo teritorium uvedených organizací.

Dalším důvodem je již zmíněná proměna spektra bezpečnostních hrozeb, jejich komplexní charakter a regionální či globální dosah, kterému se musí přizpůsobit i státy a jejich ozbrojené síly. Schopnost vojensky zasahovat i ve velkých vzdálenostech od mateřského teritoria se stává nejen jedním z klíčových předpokladů pro úspěšnou prevenci nebo eliminaci výskytu některých bezpečnostních hrozeb, ale i významným faktorem v globálně probíhající soutěži geopolitických zájmů.

Úkoly současných a budoucích ozbrojených sil se proto budou stále více orientovat na řešení vojenské obrany a exteritoriální prosazování politických zájmů spíše než na teritoriální obranu, přestože její nutnost není zpochybněna. Z hlediska České republiky to mj. bude v praktické rovině znamenat permanentní nasazení v celém spektru zahraničních vojenských misí realizovaných v rámci nadnárodních uskupení (EU, NATO) a mezinárodních koalic v rámci legálního mandátu RB OSN. Méně pravděpodobné, resp. co do rozsahu a frekvence méně významné, bude v praxi podíl na operacích podle čl. 5 Washingtonské smlouvy.

2.2.2. Proliferace

Přestože riziko vypuknutí konvenčního konfliktu, který by byl významný z hlediska České republiky nebo organizací kolektivní obrany a bezpečnosti, jejichž je součástí, je relativně nízké, nelze vyloučit omezený vojenský nebo teroristický úder za použití nekonvenčních prostředků a zbraní hromadného ničení.

Zatímco v uplynulých dekádách došlo k ratifikaci řady smluv a realizaci bezpečnostních a kontrolních režimů (např. naplňování Úmluvy o úplném zákazu chemických zbraní, americko-ruskému snižování jaderných arzenálů aj.), které marginalizují riziko použití či zneužití zbraní hromadného ničení zejména ze strany jejich dosud nejvýznamnějších držitelů, roste počet dalších státních i nestátních aktérů, kteří mají finanční i technologické předpoklady pro jejich získání. Postupující proliferace zbraní hromadného ničení, jejich nosičů a tušená či přímo deklarovaná ochota některých států i nestátních aktérů je použít, vzbuzují obavy nejen z možných následků jejich reálného nasazení, ale rovněž z politických důsledků rozšiřování okruhu držitelů těchto prostředků. V této souvislosti je proto nutné chápat potřebu budování systémů protiraketové obrany, které by byly účinné vůči omezenému útoku

ze strany darebáckých států, ale nenarušily by velmocenskou jadernou paritu. Navzdory řadě opatření přijatých především po roce 2001 však bude vzhledem k relativně snadnému přístupu k informacím, financím i technologiím zřejmě nejpravděpodobnějším scénářem získání a použití nejaderné zbraně hromadného ničení globálně působícím nestátním aktérem.

Všechny výše uvedené skutečnosti jsou proto podnětem pro ozbrojené síly, které by se měly nejen zprostředkovaně podílet na prevenci proliferace zbraní hromadného ničení, ale i zapojit se do připravovaného systému protiraketové obrany NATO. Zároveň by měly být schopny spolupracovat při likvidaci následků případného použití těchto zbraní vůči teritoriu České republiky či některého spojenců nebo vůči vlastním silám nasazeným v zahraničí.

I když se o proliferaci uvažuje často pouze v intencích šíření zbraní hromadného ničení, zvláštní pozornost by měla být věnována také šíření konvenčních, zejm. malých a lehkých zbraní. Jejich rostoucí globální produkce, technologická a logistická nenáročnost, snadná dostupnost a nízká cena z nich v rozvojovém světě činí významný akcelerátor tamních ozbrojených konfliktů. Prevence je však v tomto případě především otázkou přijetí mezinárodně vymahatelných politických opatření a snad kromě zapojování se do programů DDR se z hlediska úkolů ozbrojených sil jedná o okrajový problém.

2.2.3. Mezinárodní terorismus

Zřejmě nejčastěji zdůrazňovanou bezpečnostní hrozbou současnosti je mezinárodní terorismus. Význam tohoto jevu vzrostl zejména po útocích na cíle v USA 11. září 2001, následných teroristických akcích v Madridu (11. března 2004) a v Londýně (7. července 2005) a po sekuritizaci tohoto fenoménu díky globálnímu mediálnímu pokrytí. Na druhou stranu je třeba poznamenat, že terorismus je tradiční bezpečnostní hrozbou, se kterou se (nejen) vyspělé demokratické země byly nuceny vyrovnávat i v minulých dekadách. Došlo však k výrazné kvalitativní a kvantitativní proměně charakteru, efektivnosti i motivačních zdrojů terorismu. Zatímco v poslední třetině 20. století byly teroristické aktivity výrazně spjaty s neřešenou palestinskou otázkou, neuspokojenými ambicemi evropských extremistických nacionálních hnutí (např. ETA, IRA aj.) nebo teroristické skupiny usilovaly o radikální změnu politického systému (např. RAF, Brigade Rosse), v současnosti tyto organizace neexistují, přeměnily

se ve struktury organizovaného zločinu nebo se po opuštění teroristických metod etablovaly v rámci legálního politického systému. Zejména v posledních dvou dekadách je však na vzestupu islámský terorismus, který je také spjat s většinou nejznámějších útoků a jehož reprezentantem je organizace al-Ká'ida.

Změnila se ideologická výbava terorismu, opírající se nyní extrémní výklad islámu. Rovněž v souvislosti s rozvojem a snazší dostupností technologických a komunikačních prostředků, dostatečnou finanční a logistickou podporou a účinnou ideologickou a rekrutační strategií dochází k nárůstu akceschopnosti, efektivnosti a dosahu operačního působení teroristických skupin. Ty si také osvojily úspěšnou mediální strategii, která jim umožňuje ovlivňovat světové veřejné mínění, vytvářet tlak na západní státy a získávat podporu u cílového publika, kterým je především deprivovaná muslimská populace ve třetím světě. Dochází také k optickému zvýraznění hlavního cíle teroristů, kterým jsou, vedle tradičního nepřítele - Izraele, především Spojené státy americké.

Nebezpečnost terorismu nespočívá jen v přímých škodách způsobených teroristickými útoky, ale především v jejich zprostředkovaných negativních dopadech. Jednak jde o sekundárně generované a mnohonásobně vyšší ekonomické škody, jednak o stupňující se regulaci, kontrolu a omezování svobod občanů, vytváření atmosféry strachu a intolerance. Zároveň jsou vlády ohrožených států nuceny proti terorismu podnikat finančně, materiálně i personálně náročná bezpečnostní opatření – teroristické skupiny se stávají legitimním a legálním cílem vojenských zásahů.

Více než v minulosti také vzrůstá propojenost jednotlivých teroristických organizací a sítí. Terorismus je častěji spojován s využíváním struktur mezinárodního organizovaného zločinu, stojí v pozadí eskalace náboženského extremismu a oslabování sekulárních nebo nábožensky umírněných státních autorit v rozvojových zemích. Přes evidentní zacílení teroristických aktivit proti Západu je totiž nutné připomenout, že jejich snazšími a četnějšími cíly jsou země jihovýchodní Asie a Středního východu. Zvláštní případ představují teroristické útoky zaměřené vůči Rusku, které však úzce a téměř výlučně souvisí se způsobem prosazování zájmů této země v kavkazském regionu.

Přestože mezinárodní a globálně působící terorismus dnes patří k nejvýznamnějším intencionálním hrozbám, je otázkou, nakolik je tento fenomén významný pro ozbrojené síly a jak jsou ozbrojené síly efektivní při jeho potírání. Útoky

na USA v roce 2001 vyvolaly politickou potřebu rychlé a robustní odpovědi, kterou měl představovat zásah amerických, resp. koaličních sil v Afghánistánu a posléze i v Iráku. Operace Enduring Freedom i Iraqi Freedom jasně ukázaly přednosti i nedostatky nasazení moderních ozbrojených sil: zatímco v krátké době byly schopny rychle a s minimálními ztrátami vojensky porazit víceméně regulérní armády obou států, ukázala se jejich principiální nepřipravenost a nedostatečnost ve fázi postkonfliktní stabilizace a omezená účinnost při narůstajících střetech s nepravidelnými skupinami protivníka. Zkušenosti z Iráku a zejména z Afghánistánu ukazují, že terorismus nelze vojensky eliminovat, ale ozbrojené síly mohou a musí vytvářet podmínky pro činnost nevojenských elementů (např. mezinárodních a nevládních organizací, místních politických a administrativních struktur, policie, zpravodajských služeb apod.), jejichž cílem je zlepšení sociální, ekonomické a bezpečnostní situace a etablování vhodného reprezentativního politického systému, což ve svém důsledku může příčiny terorismu odstranit nebo jeho podporu zásadně oslabit.

V této souvislosti je potřeba také zmínit nepřesné a inflační používání pojmů (mezinárodní) terorismus, který je často používán k označení jakýchkoliv ozbrojených aktivit zaměřených vůči cizím intervenčním ozbrojeným silám. Automatické ztotožňování protipovstaleckých aktivit (COIN) s bojem proti (mezinárodnímu) terorismu je nejen nepřesné, ale z velké části neodpovídá realitě a může být ve svém důsledku kontraproduktivní.

Z hlediska ozbrojených sil je možné konstatovat, že protipovstalecké operace, čili činnost zaměřená na eliminaci nepravidelných ozbrojených jednotek a skupin protivníka, budou zřejmě patřit i v budoucnu mezi časté a obvyklé způsoby jejich nasazení v exiteritoriálních misích. Přestože pro úspěch protipovstalecké mise je vždy spolupráce s nevojenskými elementy klíčová, je otázkou, zda jsou ozbrojené síly na tento typ kooperace a koexistence adekvátně připravovány, případně do jaké míry (a zda vůbec) by měly jejich činnost suplovat.

2.2.4. Kyberterorismus

Terorismem sui generis je kyberterorismus, který Aliance definuje jako *„kybernetický útok za použití nebo zneužití počítače nebo komunikačních sítí tak, aby byla způsobena škoda nebo za účelem vytváření strachu nebo zastrašování společnosti ve jménu ideologického cíle.“*

Kybernetické útoky jsou stále častější, lépe organizované a nebezpečnější z hlediska možných i realizovaných škod způsobených napadenému státu, jeho ekonomice, přepravním a zásobovacím systémům a další kritické infrastruktuře. Mohou dosáhnout takové úrovně, která překročí absorpční možnosti bezpečnostního systému státu a způsobit jeho nekontrolovatelný kolaps.

Za rozšířením kyberterorismu stojí především skutečnost, že se jedná o relativně levnou a nízkorizikovou aktivitu ve srovnání s pořízením a použitím systému fyzických zbraní. Kyberterorismus není jen využíván nestátními aktéry jako prostředek k dosažení partikulárních cílů, ale pravděpodobně i jako nástroj agrese de facto (ale nikoliv de iure) jednoho státu vůči druhému, případně agrese motivované prospěchem konkrétního státu. Zdrojem kybernetických útoků totiž nemusí být pouze nezávislé kriminální nebo teroristické skupiny, ale je možné předpokládat i angažovanost zpravodajských služeb nebo ozbrojených sil nepřátelského státu, jako tomu bylo zřejmě v případech kybernetického napadení Estonska (2007), Gruzie (2008) nebo Íránu (2010).

Kyberterorismus představuje pro stát a jeho ozbrojené síly zvláštní asymetrickou hrozbu, neboť z vojenského hlediska přenáší pole svého působení mimo tradiční sféru fyzického násilí. I když si lze představit devastující následky kyberteroristického útoku vůči nedostatečně chráněné kritické infrastruktuře státu, jeho nevýhodou je nemožnost fyzického ovládnutí napadeného teritoria, resp. nemožnost prosazení politického cíle za použití nebo hrozby násilí. I když tedy potenciálně může kyberteroristický útok znamenat velké škody pro stát, nemusí (nejen) v případě České republiky nutně znamenat přímé a fatální ohrožení jeho životních zájmů. Jinou alternativou je však ochromení bezpečnostního systému a jeho součástí, včetně ozbrojených sil a zprostředkované omezení nebo znemožnění plnění jejich poslání. Kyberterorismus je tak logicky pro ozbrojené síly významný spíše z hlediska jejich vlastní ochrany než jako cíl jejich působení. Zde se nabízí otázka, zda a do jaké míry se má armáda pouštět do aktivních operací proti kyberterorismu a rozvíjet k tomu potřebné schopnosti, či zda se nemá spíše soustředit na prevenci a ochranu před kyberútoky a ofenzivní aktivity přenechat nevojenským bezpečnostním složkám státu a soukromému sektoru.

III. ZÁVĚR - IMPLIKACE PRO OZBROJENÉ SÍLY

S proměnou bezpečnostního prostředí se mění i charakter ozbrojených sil, jež se musí přizpůsobovat měnícím se úkolům, které jsou před armádu stavěny. Bezpečnost dnes není možné, oproti druhé polovině dvacátého století, ztotožňovat pouze s absencí vojenského konfliktu, ale bezpečnost je dnes výrazně širším fenoménem v drtivé většině zahrnující čistě civilní, nevojenské nebo donedávna zcela mimo bezpečnostní vnímání stojící aspekty. Při budování moderních ozbrojených sil je mnohem větší důraz kladen na schopnost jejich interoperability, flexibility, profesionálního výkonu i technologické superiority.

Protože riziko mezistátního konfliktu je oproti minulosti nižší, je možné konstatovat, že pravděpodobnějším protivníkem dnešní a budoucí armády nebude armáda jiného státu, ale spíše teroristická organizace, guerilla či jiný nestátní aktér. Přesto nelze riziko mezistátního střetu zcela ignorovat. Z tohoto důvodu by vedle přípravy ozbrojených sil k řešení asymetrických konfliktů nemělo být podceňováno ani udržování dostatečného odstrašujícího konvenčního potenciálu ozbrojených sil a nepřipravovat je jen na nejpravděpodobnější, ale i nejhorší scénář použití.

Zásadní změny v koncipování zahraniční a bezpečnostní politiky státu zdůrazňující obecně sdílenou odpovědnost za mír a bezpečnost a posun od obhajoby teritoria k obhajobě zájmů, vedou k potřebě budování takových ozbrojených sil, které jsou schopny rychlé a efektivní reakce i v poměrně vzdálených oblastech od mateřského státu. Vytváření sil rychlé reakce NATO a bojových skupin Evropské unie jsou signifikantním dokladem nejen změn v pojetí budování ozbrojených sil, ale i v chápání jejich nasazení jako v praxi reálně využitelného nástroje zahraniční a bezpečnostní politiky. Schopnost bezprecedentně úzké a pružné mezinárodní spolupráce je dnes proto nezbytnou podmínkou úspěšného působení ozbrojených sil, a to nejen na úrovni praktické spolupráce při provádění konkrétních vojenských operací, ale především v rovině politického rozhodování a obranného plánování.

V této souvislosti, a také v důsledku prognóz vývoje své bezpečnostní a ekonomické situace, Česká republika, stejně jako řada dalších (především menších) aliančních států, stojí před politickým rozhodnutím týkajícím dalšího rozvíjení a širší spektra schopností svých ozbrojených sil. Jinými slovy, zvažuje udržení nebo naopak opuštění formálně vševojskového charakteru armády. Její případná specializace by

neměla být jednostranným politickým krokem národní reprezentace, ale měla by být podmíněna multilaterálním konsensem v rámci Aliance a vyvážena zárukou recipročního poskytnutí utlumovaných schopností. Specializace navíc neznamena jen soustředění se na rozvoj konkrétních vojenských schopností z důvodu jejich nižší ekonomické náročnosti nebo udržení momentálního technologického náskoku, ale předpokládá i kvantitativní rozšíření jejich využitelnosti ve prospěch ostatních spojenců v měřítku výrazně větším, než činila dosavadní potřeba na národní úrovni.

Současně s personální, technologickou a finanční náročností exteritoriálních aktivit moderních ozbrojených sil se rozšiřuje i paleta úkolů, jejichž řešení tradičně příslušelo jiným bezpečnostním složkám či jim nebyla v minulosti věnována dostatečná pozornost. Pro současné ozbrojené síly nebývá problém rychle a bez zbytečných ztrát vojensky porazit protivníka, avšak v následné postkonfliktní fázi jsou nuceny řešit často s problematickým výsledkem úkoly, na které nejsou připravovány nebo s nimi nemají tradiční zkušenost. Jedná se především o policejní činnosti, zastupování funkcí civilních administrativních autorit a struktur civilního krizového řízení, obnovování infrastruktury konfliktem postiženého území, podporu budování nebo posilování nového politického zřízení, vytváření pozitivního mediálního obrazu svého působení atd. Vzrůstá potřeba kooperace s externími civilními strukturami krizového managementu či dokonce přímého vytváření vlastních kapacit, včetně civilních prvků. I na tyto úkoly musí být armáda připravována, cvičena a vzdělávána, i když je otázka do diskuse, nakolik by uvedené činnosti měly být její prioritou.

V této souvislosti by možná stálo za úvahu vrátit se k definici poslání ozbrojených sil, jeho užšímu vymezení a stanovení jeho zřetelných limitů. Ozbrojené síly hrají roli krajního prostředku násilné obhajoby a obrany životních zájmů. Z tohoto hlediska je paradoxně největším úspěchem zahraniční a bezpečnostní politiky státu nulová potřeba jejich nasazení. Ozbrojené síly nejsou určeny k suplování funkcí jiných bezpečnostních složek státu, zejména při sanaci nevojenských hrozeb, nejsou všespasitelným prostředkem pro řešení jakéhokoliv bezpečnostního problému. Rozšiřování kompetencí ozbrojených sil, vedené rovněž politickou potřebou snazší obhajoby relativně značných ekonomických nákladů na udržování a rozvoj armády, není donekonečna možné. Ozbrojené síly mají především bránit a odstrašovat a toto jejich poslání by vedení státu i řadoví občané měli mít vždy na zřeteli především.

IV. PŘÍLOHY

4.1. Nástin některých možných scénářů vývoje bezpečnostního prostředí

4.1.1. Scénář „Černý“

Evropská unie se postupně rozšířila o státy západního Balkánu, Turecko a Island, což má za následek vysoké náklady na integraci těchto subjektů, přičemž přetrvává jen pomalu se zmenšující rozdíl mezi historickým jádrem unie a členy přijatými po roce 2004. Přes částečné posílení a centralizaci institucí EU se politická integrace zastavila na nepřekonatelných rozporech v názorech na další směřování unie. Projekt Společné bezpečnostní a obranné politiky ustrnul ve fázi vytváření bojových skupin. V ekonomické oblasti se Evropské unii nejenže nepodařilo naplnit lisabonská kritéria, ale dochází k degradaci měnové unie a ke stagnaci v hospodářské oblasti, zejména ve srovnání s ostatními dynamicky se rozvíjejícími regiony světa. Evropská unie se stává cílem rozsáhlé imigrace, která je důsledkem demografického, ekonomického, sociálního a ekologického vývoje severní a střední Afriky a Středního východu. Rostoucí regionální nestabilita na africkém kontinentu si žádá stále častější a intenzivnější bezpečnostní intervence při snaze eliminovat její negativní dopady.

Vzhledem k rozsahu tohoto novodobého stěhování národů není schopna nově migranty ekonomicky i kulturně absorbovat a čelí řadě společenských konfliktů sociálního, etnického i religiozního charakteru. Postupně je nucena vyrovnávat se s neúspěchem budování multikulturní společnosti a nárůstem celospolečenských tenzí a vyhraněného antagonismu mezi skupinami obyvatelstva. Stále častější jsou teroristické aktivity na území EU, jež jsou spojeny nejen s její dlouhodobou angažovaností v muslimském světě, ale i jsou i důsledkem selhání integrace přistěhovalecké islámské komunity. Zároveň dochází k aktivizaci i řady domácích nacionalistických a teroristických skupin, která souvisí jednak s nezvládnutou imigrací, jednak je důsledkem oslabování mocenských struktur národních států a sílícího regionalismu (Baskicko, Bretaň, Katalánsko, Lombardie, Wales apod.)

NATO se díky politické i vojenské erozi evropského pilíře přeměňuje na bezpečnostní fórum, které postupně co do významu a akceschopnosti upadá. Při řešení krizových situací ve světě členské státy nepostupují jednotně v rámci organizace, ale vytvářejí se ad hoc koalice ochotných, vedené USA, které si uchovávají dominantní

postavení díky svému vojenskému potenciálu. Tyto aktivistické státy dávají přednost primární orientaci na spojení s USA před evropskou bezpečností a vojenskou integrací a rovněž částečně profitují z přítomnosti amerických základen a zařízení na svém území. Jako určitou protiváhu vytváří koalice jiných členských států svůj vlastní neformální politický blok uvnitř Aliance a Evropské unie, což vede k disharmonii v transatlantických vztazích a jejich dalšímu oslabování.

Ruská federace prochází opětovně obdobím chaosu v důsledku vnitropolitického mocenského boje. Krizi doprovází sílící vliv asijských mocností a islámské komunity. Objevují se nové separatistické tendence autonomních republik federace a hrozí fragmentace jejího teritoria zvláště v regionech strategického významu disponujících významnými zdroji nerostných surovin. Autorita centrální vlády je oslabována a místy naráží na otevřený odpor osmělujících se regionálních vůdců, v některých případech podporovaných sousedními mocnostmi. Otevřená konfrontace ohrožuje export surovin do evropských států a energetickou bezpečnost EU.

Ukrajíně se stále nedaří zvládnout svoji politickou, ekonomickou a sociální situaci a představuje další významný zdroj nestability na hranicích EU. Vnitropolitická krize přerůstá ve faktický rozpad státu a dochází ke konfliktům nových subjektů s centrální státní mocí (západ – východ, Krym, Podkarpatská Rus apod.)

Velmi nestabilní je tradičně i balkánský region. Přes přístup k pomoci z EU vede frustrace z dlouhodobě neuspokojivé hospodářské situace, stagnující životní úrovně, vysoké míry korupce a kriminality ve většině států regionu k nástupu nacionalisticky a populisticky orientovaných stran, které se profilují na tradičních tématech vedoucích ke konfrontační politice. Rezistence srbské menšiny na severu Kosova vede k zásahu kosovských silových struktur, což má za následek přímou intervenci armády sousedního Srbska motivovanou ochranou nealbánské populace. Tato vojenská akce má za cíl rozdělit provincii a připojit k Srbsku alespoň jeho severní část (Metochiji). Události vedou k opětovné destabilizaci celého regionu. Reakce NATO se vzhledem k angažovanosti v jiných, geograficky vzdálených oblastech a dlouhodobé nespokojenosti se stavem a vývojem této entity omezuje na diplomatický protest. Situace využívají radikální skupiny makedonských Albánců a přicházejí s novými, pro makedonský stát neakceptovatelnými požadavky. Vyvolávají ozbrojené střety s makedonskými silami, přičemž cílem je nastolení nevratné situace, která by znamenala rozpad makedonského státu a eventuálně umožnila připojení západní

Makedonie k sousedním albánským entitám. Ke znovuoživení etnických tenzí, danému slábnoucí finanční a politickou podporou ze strany EU dochází i v Bosně a Hercegovině. Bosenští Srbové vyhlásují referendum o nezávislosti Republiky Srbské a usilují o spojení se Srbskem. Faktický rozpad Bosny a Hercegoviny provázejí četné ozbrojené násilnosti, které však nemají charakter velkých bojových akcí. Chorvatská vláda se ocitá pod tlakem veřejnosti a přes nesouhlas EU vysílá své ozbrojené síly do Bosny a Hercegoviny na území, kde žije chorvatské obyvatelstvo, které podporuje připojení k Chorvatsku. Mezinárodní vojenské a policejní síly v Bosně a Hercegovině a v Makedonii se následně stávají terčem útoků různých skupin místního obyvatelstva. Evropská unie rozhoduje o rychlém nasazení silného kontingentu na linii mezi Kosovem a Srbskem, v Makedonii a v Bosně a Hercegovině, vzhledem k finanční náročnosti této akce a nejasnému mandátu je však vedení unie opakovaně vystavováno silné vnitřní kritice.

Bezpečnostní situace v Afghánistánu se nadále zhoršuje. Přes masivní účast NATO a nepřímou podporu Ruska se nedaří ukončit vleklý konflikt, který nabývá podoby národně-osvobozenického boje Afghánců vůči cizím okupačním vojskům. Centrální zkorumpovaná vláda, opírající se o západní vojenskou podporu, ovládá jen hlavní město a některá regionální centra, většina země je pod kontrolou různých protivládních skupin a místních vůdců. Zjevný neúspěch mezinárodní intervence, astronomické finanční náklady i rostoucí ztráty iritují mezinárodní veřejné mínění, které požaduje afghanizaci konfliktu. Po stažení většiny zahraničních vojsk na konci dekády se rychle hroutí centrální vláda a Afghánistán se propadá do krátkého období chaosu a občanské války. Z ní vítězně vychází Tálibán, který nastoluje autokratický islamistický režim.

4.1.2. Scénář „Růžový“

Rozšiřování Evropské unie se ukazuje jako velmi úspěšný proces. Postupně jsou přijaty Island a téměř všechny kandidátské země západního Balkánu, Moldávie, dokonce i Ukrajina, Gruzie a Turecko. Strategické partnerství EU s Ruskou Federací zajišťuje energetickou bezpečnost unie a posiluje její vliv ve střední Asii i globálním měřítku. Teritoriální rozšíření je podpořeno úspěšnou politickou integrací a výrazným vzestupem ekonomického výkonu celé unie. Evropská unie se proměnila ve federalizovaný celek se společnými funkčními politickými institucemi. Pozitivní ekonomický vývoj umožnil zvládnout hrozící masovou imigraci ze severní Afriky a

exportovat ekonomickou a sociální stabilitu i mimo hranice EU. Projekt Společné bezpečnostní a obranné politiky se vyvinul v jednotnou obranu EU a vedl k vytvoření společných evropským ozbrojených sil, což umožnilo efektivní využití finančních i lidských zdrojů. Tyto nadnárodní síly nejsou limitovány národními omezeními, limitované jsou naopak rozhodovací možnosti národních členských států, což umožňuje rychlost a flexibilitu nasazení. Adekvátně s tím dochází k posilování prvků teritoriální obrany s akcentem na zásahy v případech krizových situací (včetně možnosti zasazení v zájmu zachování stability a veřejného pořádku, tradiční ozbrojené síly národních států jsou v této souvislosti nahrazovány jednotkami četnictva).

V důsledku změn v Evropě a její emancipace na USA se NATO mění na bezpečnostní fórum, které má za cíl projednávat bezpečnostní otázky na transatlantické úrovni a řešit krizové situace ve světě mimo zájmovou oblast Evropy. Evropské i americké jednotky se podílejí na bojových i mírových misích NATO v Asii a v Africe.

Problém terorismu stále přetrvává, avšak díky komplexu hospodářských, vojenských a diplomatických opatření se daří riziko teroristických útoků udržovat na přijatelné nízké úrovni. Větší zainteresovanost ekonomicky nejsilnějších států a uskupení vede společně s pozitivním vývojem na Blízkém východě k oslabování zdrojů terorismu.

Ruská Federace prochází postupnou demokratizací politického systému a zažívá ekonomický růst, což vede ke stabilizaci do té doby neklidných oblastí Zakavkazska a Střední Asie, kde ruský vliv neustále sílí. Rusko získává postavení garanta stability a bezpečnosti téměř na celém území bývalého Sovětského svazu a na východě tvoří přirozenou protiváhu sílící Číně.

Ukrajina díky kompletní obměně svých politických elit zahájila radikální ekonomické reformy, které po krátkém období deprese provázené další vlnou migrace, nastartovaly růst ukrajinského hospodářství a životní úrovně. Postupně se daří naplňovat kritéria nutná pro vstup do Evropské unie. Hospodářský úspěch tlumí vnitřní napětí mezi nacionalisty a proruský orientovanou částí veřejnosti. Úspěšná transformace politického a ekonomického systému společně s vyváženější zahraničně politickou orientací vedou k úspěšné integraci do Evropské unie na konci dvacátých let. Přesto se Ukrajina i nadále potýká s problémy vyplývající z nepříznivé demografické a zdravotní situace obyvatelstva.

Také v Moldávii došlo k pozitivnímu posunu. Vnitřní dlouhodobě neřešený konflikt byl ukončen díky zprostředkování mezinárodního společenství a tlaku Ruské federace. Moldavský stát za vydatné zahraniční pomoci začíná plnit standardní funkce a rozsáhlá federalizace umožňuje realizaci všem místním entitám. Postupná normalizace politického prostředí je provázena stabilizací hospodářství a jeho pozvolný růst brání vzniku rozsáhlejších migračních tlaků.

Bělorusko po pádu diktatury prodělává proces přechodu k demokracii a za výrazné pomoci jak Evropské unie, tak Ruska, se vyrovnává s dluhy své minulosti, nízkou ekonomickou výkonností a životní úrovní. Včasná a masivní pomoc ze zahraničí brání vzniku rozsáhlejší migrační vlny a v rámci podpory demokracie jsou navázány nadstandardní vztahy s EU, které směřují k pozdějšímu plnohodnotnému členství.

Stabilizační vliv Evropské unie a její ekonomická síla společně s jednotnou zahraniční a bezpečnostní politikou také pozitivně ovlivňují vývoj v balkánském regionu. Státy západního Balkánu úspěšně zvládly zásadní ekonomické reformy, dochází zde k pevnému ukotvení demokratického systému, který eliminuje i etnické tenze z minulosti. Společně se Srbskem a Černou Horou vstupují do EU také Albánie, Bosna a Hercegovina, Makedonie a Kosovo. Ekonomický růst a vzestup životní úrovně otupily vzájemná napětí a podpořily proces vytváření multietnické společnosti. Tento vývoj umožnil definitivní stažení již beztak symbolických mezinárodních sil z regionu.

Situace v Afghánistánu se díky masivní vojenské přítomnosti Aliance a především sil USA výrazně zklidnila a dlouhodobé působení mezinárodních organizací umožnilo nastartování postupné rekonstrukce země. Zainteresovanost regionálních vůdců i ústřední vlády na dynamicky se rozvíjejícím těžebním průmyslu, značně podporovaného čínskými investicemi, vede ke stabilizaci Afghánistánu a jeho pacifikaci. Centrální vláda postupně upevňuje svoji kontrolu nad celým afghánským územím, ovšem při zachování silné autonomie regionálních autorit. Tálibán, až na jeho okrajové součásti, se vzdává ozbrojeného násilí a postupně se etabluje jako aktivistická politická síla podléající se na vládě.

4.1.3. Scénář „Pestrý“

Po negativních zkušenostech s rozšířením EU v roce 2004, jeho vysokými a dlouhodobými náklady a politickými rozpory došlo již pouze k dílčímu rozšíření v budoucích letech, a to pouze o Chorvatsko a Island. K uspokojení ostatních

neúspěšných žadatelů o vstup byla vytvořena síť zvláštních bilaterálních vztahů s Ukrajinou, Tureckem a západobalkánskými státy. Politická integrace Evropské unie se nesečkala s úspěchem a musely být přehodnoceny její původní ambice. Bylo dosaženo přijetí nové společné ústavy, posílení centrálních orgánů a Evropská unie se stala konfederací integrovaných národních států. Ekonomické výsledky nespĺnily očekávání z počátku století a nepodařilo se zmenšit ekonomické rozdíly mezi starými a novými členskými zeměmi. Přesto integrační procesy vedly ke stabilizaci a oživení ekonomického vývoje, i když ne tak výraznému, jak předpokládaly původní odhady. Unie se potýká s řadou vnitřních problémů, od nerovnoměrného ekonomického vývoje a otřesy měnové unie, sílící migraci, přes zhoršující se demografickou situaci, až po zvládání častých a rozsáhlých živelních katastrof. Projekt Společné obranné a bezpečnostní politiky v zásadě uspěl, i když Evropané musí stále spoléhat kooperaci s USA a na existenci závazků plynoucích z členství v NATO. Evropská unie je omezeně schopna zasahovat kromě bezprostředního okolí také v Africe a na Blízkém východě.

NATO zůstává primární obrannou organizací evropských států, avšak spíše než na řešení konfliktů a krizových situací v Evropě a jejím relativně blízkém okolí se zaměřuje na aktivní a četné působení v celoplanetárním měřítku. Jako nejakceschopnější síla se pod vedením USA podílí na operacích na udržení i vynucení míru a podílí se i na postkonfliktní asistenci v zemích postižených rozsáhlými konflikty. Mezinárodní terorismus se stává primární globální hrozbou a dosavadní jednostranný represivní postup vůči němu se jeví jako málo účinný. Neřešené příčiny terorismu, jeho sílící podpora a rostoucí technologické možnosti způsobují vážné obavy z teroristického útoku ZHN.

Ruská Federace se přetvořila v autoritativní stát se silným prezidentským systémem a s regulovanou demokracií, který však má značnou podporu obyvatelstva. Centralizace moci, výrazný růst ekonomické síly a životní úrovně a následné reformy vedoucí k vytvoření moderních ozbrojených sil umožnily Ruské Federaci hrát dominantní roli v obnovené sféře vlivu, který se rozprostírá od čínských hranic, přes střední Asii, Zakavkazsko až po východní hranice NATO. Kombinace hospodářské, diplomatické a vojenské síly umožňuje stabilizaci a účinnou kontrolu autonomních oblastí federace, jejichž faktické pravomoci jsou dále omezovány ve prospěch centrální vlády. Síla Ruska vede k jeho značnému vlivu na zahraničněpolitické směřování Ukrajiny, Moldávie a Běloruska, které proto neaspirují na členství v NATO a orientují se

pouze na hospodářskou spolupráci s EU. Vztahy Ruska s Evropskou unií a NATO jsou korektní a vysoce pragmatické, dochází dokonce k úzké vojenské kooperaci v některých krizových regionech (Střední Asie, Blízký východ).

Situace na Ukrajině se stabilizuje, země se však přes podporu ze strany Evropské unie, pokračující reformy a prozápadní kurz jen s velkými obtížemi vyrovnává s determinantami své politické, ekonomické, sociální a demografické situace. Přechodně dochází zesílení migrace z Ukrajiny do zemí Evropské unie a do Ruské Federace. Přetrvává napětí mezi západem a východem země, což se odráží také na křehké vnitropolitické rovnováze a stabilitě. Přes verbálně vyjadřovanou snahu o vstup do Evropské unie Ukrajina de facto neplní konkrétní kritéria a zůstává v pozici státu se zvláštními vztahy k EU.

Moldávie setrvává ve stavu vnitřního napětí, které nedovoluje ukončení letitého rozdělení země. Země se stala zdrojem ekonomické migrace do sousedních zemí a států Evropské unie, přetrvává zde silný vliv organizovaného zločinu. Ruská federace přes problémovost Moldávie považuje tento stát za součást svého blízkého zahraničí a sféry vlivu a nedovoluje významnější aktivity Evropské unie a NATO, které by mohly přispět ke stabilizaci země. V Bělorusku vládne zakonzervovaný autoritativní režim, který přetrvává i po výměně na postu prezidenta. Země je pod silným ekonomickým i politickým ruským vlivem a činnost opozičních skupin je potlačována.

Oblast Balkánu zůstává i nadále problematickým místem na mapě Evropy. Kosovo je přes uznanou nezávislost faktickým dlouhodobým protektorátem EU a finanční náročnost evropské pomoci i její neuspokojivé výsledky se stávají předmětem rostoucí kritiky. Makedonie se stále potýká s hospodářskými problémy a jen s obtížemi udržuje křehkou stabilitu mezi albánskou a slovanskou částí obyvatelstva. Přes autonomii oblastí obývaných etnickými Albánci a reformu veřejné správy, i přes politickou, vojenskou a ekonomickou pomoc Evropské unie se zde dlouhodobě nedaří eliminovat činnost separatistických bojůvek, často napojených na skupiny organizovaného zločinu a zlepšovat sociální situaci v regionu. Také vývoj v Bosně a Hercegovině nenaplnuje očekávání a představy EU. Přetrvává faktické rozdělení státu na etnicky homogenní entity a přes vytvoření slabých aktivistických politických uskupení neexistuje mezi obyvatelstvem reálná vůle ke společnému soužití v jednom státě. Republika Srbská je mnohem více spjata se Srbskem, stejně jako chorvatská část Federace BiH s Chorvatskem, nežli s ostatními částmi Bosny a Hercegoviny.

Bezpečnostní situace v Afghánistánu se přes navýšení zahraniční vojenské přítomnosti i posílení ANA a policie lepší jen pomalu. Centrální vláda se s obtížemi prosazuje ne většině území Afghánistánu, je však nucena respektovat silnou autonomii regionálních autorit. Díky rozvoji těžebního a lehkého průmyslu a zemědělství dochází k postupnému růstu životní úrovně, omezování produkce opia i k oslabování extremistických politických skupin. Zlepšování politické, sociální a ekonomické situace však nadále brzdí především vysoká míra korupce, slabost státní správy a nedostatečná vláda práva. Vojenské úspěchy mezinárodní koalice a ANA nicméně vytvořily podmínky pro jednání s umírněným křídlem Tálibánu, jeho zapojení do vlády a postupnou pacifikaci země. Afghánistán se mění v islamistický stát po vzoru sousedního Pákistánu, který však není nepřátelsky zaměřen vůči západu a na svém území netrpí zahraniční teroristické skupiny.

4.2. Možné scénáře použití ozbrojených sil České republiky

Scénáře možného nasazení ozbrojených sil České republiky vycházejí z pracovní analýzy a prognózy vývoje bezpečnostního prostředí, potenciálních ohnisek a charakteru budoucích konfliktů a krizových situací a z trendů vývoje EU a NATO. Scénáře jsou řazeny od nejpravděpodobnějších k méně pravděpodobným a vycházejí z dosavadních zkušeností při nasazení ozbrojených sil, z ambic a z politických, hospodářských a vojenských limitů České republiky. Cílem není popsat všechny charakteristiky pravděpodobných budoucích konfliktů a krizových situací, ale přiblížit ty z nich, na jejichž řešení se pravděpodobně budou účastnit vojenské síly a prostředky České republiky, a které se jeví jako relevantní pro definici jejich potřebných schopností. S vysokou mírou pravděpodobnosti bude Česká republika zapojena do operací v geograficky velmi vzdálených oblastech (region Střední východ, africký kontinent) a podílet se na misích NATO a Evropské unie zaměřených na prosazování a udržení míru, resp. prevenci s cílem eliminovat hrozby, jejichž potenciál by mohl ohrozit vitální zájmy členských států obou organizací i organizace jako celek. Trvalý význam budou mít schopnosti v boji a ochraně proti zbraním hromadného ničení, humanitární a vojensko-policejní mise. Nutná bude rovněž připravenost ozbrojených sil podporovat ostatní součásti bezpečnostního systému státu na území České republiky.

Vedle schopnosti reagovat na modelové situace popisované uvedenými scénáři je možné předpokládat i permanentní vysílání a dlouhodobou podporu malých skupin vojenských pozorovatelů a specialistů v několika současně probíhajících misích bez teritoriálního omezení a udržování schopnosti vyslání menších jednotek k plnění úkolů kdekoliv na světě (např. mobilního zdravotnického zařízení, odřadu pro likvidaci následků živelních nebo ekologických či průmyslových havárií velkého rozsahu aj.). Je důležité upozornit na skutečnost, že charakteristiky jednotlivých variant se budou pravděpodobně vzájemně kombinovat a jednotlivé scénáře mohou být realizovány paralelně.

4.2.1. Scénář „Etnický konflikt“

Scénář předpokládá účast na řešení lokálního konfliktu ve vzdálenosti do 6000 km od Bruselu. Předmětem řešení je vojenský střet odehrávající se v oblasti s omezenou dopravní a logistickou infrastrukturou, v obtížném terénu a částečně v městských aglomeracích. Konflikt je následkem rozkladu státní autority v důsledku dlouhodobých etnických a společenských tenzí a je do něj zapojeno civilní obyvatelstvo. Přímého boje se neúčastní pravidelné jednotky ozbrojených sil některého z mezinárodně uznaných států v oblasti, ale nepravidelné ozbrojené formace pod vedením lokálních autorit. Konfliktu se účastní na obou stranách řada autonomních, vzájemně zneprátelených frakcí a z tohoto důvodu je velice obtížné politické řešení situace. Kombatanti mohou být v omezené míře podporováni ze sousedních států, které se však přímo na konfliktu nepodílejí.

Jedná se o konflikt vysoké intenzity, avšak za použití zastaralé technologie, především lehkých zbraní. U konfliktu hrozí eskalace do sousedních teritorií, přeměna v konflikt regionální a přímé zapojení regulérních ozbrojených sil států oblasti. Žádná ze stran konfliktu nemá jednoznačnou převahu, která by mohla vést k rychlému ukončení bojů, naopak se dá předpokládat dlouhodobý, vleklý konflikt s nejasným výsledkem. Střet způsobuje rozsáhlou humanitární katastrofu a masový exodus obyvatelstva do sousedních zemí a zprostředkovaně i do Evropské unie.

Cílem mise Evropské unie s mandátem RB OSN je i za cenu použití síly oddělení bojujících stran, demilitarizace (včetně např. odminování) a monitorování styčných území, distribuce potravinové a lékařské pomoci, ve spolupráci s humanitárními organizacemi vytvoření podmínek k obnovení základních správních, ekonomických a

sociálních funkcí postižené oblasti a umožnění návratu uprchlíků. Kromě bojových jednotek se počítá po ukončení bojové fáze operace s dlouhodobým nasazením velkého počtu vojenských policejních sil. Akce probíhá dlouhodobě a v součinnosti mnohonárodních ozbrojených sil pod mandátem OSN a účastní se jí především vyčleněné jednotky států Evropské unie a jednotky Africké unie.

4.2.2. Scénář „Zhroucení státu“

Scénář předpokládá účast na řešení vnitrostátního konfliktu proměnlivé intenzity, v němž došlo ke střetu radikalizovaných skupin obyvatelstva se státní mocí. Konflikt je výsledkem dlouhodobého politického vývoje a nedostatečné politické participace značné části společnosti na řízení země a odehrává se ve vzdálenosti do 1500 km od hranic České republiky. Rychlá eskalace násilí je vyvrcholením dlouhodobého úpadku státní správy, ekonomické deprese a neřešených sociálních otázek. Konflikt se odehrává na nízké technologické úrovni, přestože jedna ze stran disponuje výraznou kvalitativní i kvantitativní vojenskou převahou. Vlastní střety se odehrávají především v městském prostředí za omezeného použití zbraní nízké a střední technologické úrovně. Státní moc je vykonávána co do teritoriálního a funkčního rozsahu jen omezeně a vzniklý anarchický stav vede k zintenzivnění činnosti struktur organizovaného zločinu a k ojedinělým politicky motivovaným teroristickým útokům na významné objekty s vážnými sociálními, ekonomickými a ekologickými důsledky. Mezi civilní obyvatelstvo se dostává nekontrolovatelné, i když omezené množství lehkých zbraní, které mohou být zneužity radikálními skupinami.

Cílem mise je ukončení konfliktu, vytvoření podmínek pro vnitropolitické řešení situace, kontrolované odzbrojení obyvatelstva, monitorování činnosti vojenských sil státu, teritoriálně a časově omezená správa a podíl na distribuci základních surovin a humanitární pomoci. Akce se účastní jednotky států Evropské unie a mezinárodní policejní síly EU za podpory nečlenských států.

4.2.3. Scénář „Boj s guerillou“

Scénář předpokládá krátkodobé nasazení součásti AČR v bojové operaci proti povstaleckým skupinám s vazbami na mezinárodní terorismus. Mise je součástí akce vedené USA a podílejí se na ní i další spojenci. Jednotka AČR se podílí na intenzivní a náročné samostatné bojové činnosti v nepřístupném terénu, ve výrazně odlišném kulturním, náboženském a politickém prostředí, kde je nutné počítat s nepřátelským

postojem části civilního obyvatelstva. Limitujícími faktory jsou také nezvyklé klimatické podmínky, nedostatek základních surovin z místních zdrojů a omezené možnosti místní dopravní a informační infrastruktury.

Akce je zaměřena na boj s guerillovými skupinami, průzkum, vyhledávání osob a cílů a navádění spojeneckých vzdušných sil, monitoring bezpečnostní situace a zpravodajská činnost v oblastech mimo dosah centrální vlády.

Souběžně s touto bojovou operací jsou v oblasti dlouhodobě přítomny rovněž menší skupiny vojenských specialistů, kteří působí jednak v týlových službách a jednak jsou součástí smíšených vojensko-civilních týmů. Tyto týmy jsou zaměřené na podporu lokální správní a bezpečnostní infrastruktury, CIMIC, podporu a výcvik místních policejních sil, koordinaci distribuce a poskytování humanitární a zdravotnické pomoci, ochranu vybraných objektů a osob, zajištění základních bezpečnostních podmínek pro činnost civilních humanitárních organizací.

4.2.4. Scénář „Podpora mírového urovnání“

Scénář předpokládá nebojové nasazení omezeného kontingentu AČR v oblasti do 3000 km od hranic České republiky. Jedná se o misi, která reaguje na skončený dlouhodobý vnitrostátní konflikt a je součástí politického řešení krizové situace. Cílem mise je oddělení znesvářených stran, monitoring bezpečnostní situace, distribuce humanitární a zdravotnické pomoci, ochrana důležitých objektů a spolupráce s civilními organizacemi při budování a rekonstrukci základních správních a bezpečnostních struktur.

Mise probíhá ve výrazně odlišném kulturním, náboženském a politickém prostředí, je nutné počítat s nepřátelským postojem radikalizované části civilního obyvatelstva provázený ojedinělými ozbrojenými incidenty a teroristickými útoky s cílem narušit křehký mírový proces v oblasti. Limitujícími faktory jsou také nezvyklé klimatické podmínky, nedostatek základních surovin z místních zdrojů a omezené možnosti dopravní a informační infrastruktury.

Vojenské síly jsou rovněž zapojeny do policejních činností a malé skupiny vojenských specialistů jsou součástí mezinárodních smíšených vojensko-civilních týmů, které samostatně působí i mimo nárazníkovou zónu. Jejich úkolem je podpora lokálních autorit a koordinace činnosti s nevládními organizacemi.

4.2.5. Scénář „Postkonfliktní asistence“

Scénář předpokládá účast Armády České republiky na řešení doznívajícího regionálního konfliktu vysoké intenzity, který se odehrává ve vzdálenosti 3500 km od hranic České republiky. Konfliktu se účastnily především pravidelné ozbrojené síly států oblasti, v menší míře nepravidelné a nekontrolovatelné guerillové a teroristické skupiny. Byla použita vysoká technologie a množství těžkých zbraní. Existuje pravděpodobnost omezeného nasazení zbraní hromadného ničení. Nelze vyloučit ani provokační nebo odvetný útok ZHN nebo diverzní akce závažného rozsahu proti území třetích států.

Boj mezi nepřátelými stranami se odehrává v první fázi v převážně otevřené krajině, postupně se však přesouvá do městských aglomerací a nabývá charakteru partyzánské války. Pravidelné síly nepřátelých stran jsou odděleny od civilního obyvatelstva, které však podporuje guerillové skupiny vyzbrojené malými a lehkými zbraněmi.

Cílem mise je zásah, který má za cíl následující úkoly: oddělení nepřátelých stran, demilitarizace styčného území, monitorování situace, zajištění distribuce humanitární pomoci a vytvoření podmínek k obnovení základních správních, ekonomických (včetně maximálního obnovení toku strategických surovin do třetích zemí) a sociálních funkcí postižené oblasti. Dalším možným úkolem je podíl na likvidaci následků použití zbraní hromadného ničení a ochrana často izolovaných skupin obyvatelstva a důležitých objektů před útoky guerillových skupin, a to i na rozsáhlých územích. Dalším významným úkolem je provádění policejní činnosti, materiální, logistická a technologická podpora a výcvik místních autorit a spolupracujících institucí.

Mise probíhá ve výrazně odlišném kulturním, náboženském a politickém prostředí, nelze vyloučit nepřátelský postoj radikalizované části civilního obyvatelstva provázený ozbrojenými incidenty. Limitujícími faktory jsou také nezvyklé klimatické podmínky, nedostatek základních surovin z místních zdrojů a omezené možnosti dopravní a informační infrastruktury. Akce je výsledkem mezinárodní spolupráce, za dominance USA a při přímém zapojení členských států NATO.

4.2.6. Scénář „Přírodní katastrofa“

Scénář předpokládá krátkodobé nasazení vojenské polní nemocnice v reakci na humanitární krizi, která vznikla v důsledku přírodní katastrofy v oblasti vzdálené 4500 km od hranic České republiky.

Vyslání polní nemocnice, včetně podpůrných a zabezpečovacích prvků, se realizuje v časově minimální lhůtě a na základě bilaterální dohody s vládou postižené země. Činnost polní nemocnice je zabezpečována jednotkou vojenské policie, která plní funkci ostrahy a částečně napomáhá místním autoritám udržovat pořádek v místě působení nemocnice.

Po skončení mise nemocnice setrvává na postiženém území malý speciální lékařský tým, který je součástí programu dlouhodobé mezinárodní zdravotnické pomoci postižené oblasti.

4.2.7. Scénář „Zbraně hromadného ničení“

Scénář předpokládá nasazení specializovaných částí AČR v reakci na teroristický útok na jaderné zařízení nebo teroristický útok za použití zbraní hromadného ničení. Cílem mise je podílení se na prvotní sanaci a zabezpečení vybraných oblastí, monitorování situace, koordinace záchranných prací a distribuce ochranných prostředků, poradenství místním autoritám. Vyslání českého kontingentu se realizuje v rámci NRF a pod vedením NATO celá akce rovněž probíhá.

4.2.8. Scénář „Velký střet“

Tento scénář je věnován asi nejméně pravděpodobné variantě budoucí krizové situace. Přesto ji nelze, už vzhledem k přítomnosti jaderné velmoci v regionu, existenci jaderných arzenálů, jaderných zařízení a proliferační zbraní hromadného ničení opominout.

Scénář předpokládá vznik vážné mezinárodní situace, která vrcholí strategickým útokem na signatáře Severoatlantické smlouvy. Jedná se o rozsáhlý konflikt vysoké intenzity, u něhož hrozí přeměna v konflikt globální. Střet je veden zbraněmi na vysoké technologické úrovni a nelze vyloučit omezené použití jaderných zbraní.

Cílem mise je v tomto případě maximálně efektivní obrana území a obyvatelstva České republiky před přímým útokem konvenčních i jaderných zbraní nepřítele, která je zajištěna domácími i spojeneckými silami, a dále posílení a podpora spojeneckých sil

a operací realizovaných mimo hranice našeho státu. Je nutné počítat i s možností vzniku takové situace, kdy vzhledem k rychlému vojensko-politickému vývoji bude nutné bránit území ČR po určitou dobu výhradně vlastními silami a při možném oslabení v důsledku nepřátelských aktivit a plnění úkolů části Armády ČR (v rámci vojenské pomoci spojencům) mimo Českou republiku. Hlavní tíhu obrany a ochrany státního území proto nesou jiné ozbrojené i neozbrojené složky státu než ozbrojené síly. Nelze vyloučit výrazné postižení území státu účinky zbraní hromadného ničení a je nutné počítat s následky zničení nebo poškození důležitých a ekologicky nebezpečných energetických a průmyslových komplexů.

Během probíhajícího konfliktu i bezprostředně po jeho skončení je vedle vedení vojenských operací také nutná účast ozbrojených sil na zachování veřejného pořádku, zajištění základních funkcí státní správy, spoluúčast na ochraně zdrojů a distribuci základních surovin, ochrana významných objektů a mimořádných hodnot a likvidace rozsáhlých ekologických následků válečných operací.

4.2.9. Scénář „Domácí úkoly“

Scénář představuje souhrn nevojenských ohrožení, k jejichž realizaci může dojít na teritoriu České republiky a na jejichž eliminaci by se měly ozbrojené síly ve spolupráci s jinými složkami státu nebo samostatně podílet. Uváděná možná ohrožení nejsou řazena do hierarchické struktury, ale představují jejich nejpravděpodobnější odhadnutelné spektrum. Ozbrojené síly by měly být připraveny adekvátně reagovat na jednotlivá ohrožení i na případy jejich paralelní kulminace. Uvedené příklady použití ozbrojených sil předpokládají úzkou kooperaci s ozbrojenými sbory a záchrannými a havarijními službami.

Příklad nevojenského ohrožení státu	Příklad použití ozbrojených sil
Živelní katastrofy	Likvidace následků, provizorní omezená obnova dopravní infrastruktury, distribuce základních surovin a energetických zdrojů, zajišťování základních dopravních a jiných služeb, ostraha osob a objektů
Závažné ekologické havárie	Posílení nevojenských kapacit státu při likvidaci následků havárie, dekontaminace osob a území, uzávěra postižené oblasti, expertní poradenství aj.
Lokální výskyt vysoce nebezpečných a nakažlivých epidemií a epizootií	Rychlá uzávěra a izolace postižené oblasti, pomoc při udržování pořádku, poskytnutí specializované zdravotní péče apod.
Teroristické útoky proti důležitým objektům a chráněným hodnotám.	Posílení Policie ČR, účast na udržování pořádku, ochrana vybraných objektů, expertní poradenství
Migrace mimořádného rozsahu, která může přerůst v násilnou imigraci	Částečné využití ozbrojených sil k ostraze státních hranic, posílení ostraha a ochrany azylových a uprchlických zařízení, podíl na zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti
Nežádoucí aktivity složek cizí moci a nestátních subjektů s cílem získání informací mimořádně důležitých pro obranu České republiky a zachování vnitřního pořádku	Zpravodajská činnost, ochrana informací
Napadení informačních systémů státní správy a ozbrojených sil	Expertní poradenská činnost, využívání prostředků elektronického boje aj.
Činnost organizovaného zločinu spojená především s výrobou a transportem zbraní přes naše území, včetně aktivit vedoucí k šíření ZHN	Expertní poradenská činnost, ostraha objektů mimořádné důležitosti atd.
Společenské nepokoje mimořádného rozsahu	Podílení se na udržování veřejného pořádku, zpravodajská činnost aj.
Přerušování toku strategických surovin a informací	Podílení se na překlenutí nejkritičtějšího období, ochrana zdrojů a pomoc při distribuci strategických surovin aj.
Nepřátelská propagandistická a psychologická činnost	Podílení se na vytváření pozitivního image ozbrojených sil ve společnosti, udržování schopnosti odstrašení navenek aj.

LITERATURA

- [1] ABBOTT, Chris; ROGERS, Paul; SLOBODA, John. *Global Responses to Global Threats : Sustainable Security for the 21st Century* [online]. 1. Oxford : Oxford Research Group, June 2006 [cit. 2010-11-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.oxfordresearchgroup.org.uk/sites/default/files/globalthreats.pdf>>. ISBN 0955284600.
- [2] *Active Engagement, Modern Defence : Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation adopted by Heads of State and Government in Lisbon* [online]. 1. [s.l.] : NATO Public Diplomacy Division, 19 November 2010 [cit. 2010-12-27]. Dostupné z WWW: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm>.
- [3] ARNAS, Neyla, et al. *Fighting Chance : Global Trends and Shocks in the National Security Environment*. 1. Dulles : National Defense University Press and Potomac Books, 2009. 330 s. ISBN 978-1-59797-495-0.
- [4] Base Structure Report Fiscal Year 2009 Baseline : A Summary of DoD's Real Property Inventory [online]. [s.l.] : Department of Defence, 2009 [cit. 2010-12-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.defense.gov/pubs/pdfs/2009baseline.pdf>>.
- [5] BUZAN, Barry, WæVER, Ole, DE WILDE, Jaap. *Bezpečnost : Nový rámec pro analýzu*. Ivo Lukáš. 1. vyd. Brno : Centrum strategických studií, 2005. 267 s. Současná teorie mezinárodních vztahů. ISBN 80-903333-6-2.
- [6] Dealing With Today's Asymmetric Threat to U.S. and Global Security : The Need for an Integrated National Asymmetric Threat Strategy [online]. 1. Arlington : CACI International Inc, 2008 [cit. 2011-12-19]. 37 s. Dostupné z WWW: <http://asymmetricthreat.net/docs/asymmetric_threat_1_paper.pdf>.
- [7] EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Michal Polívka. 1. vyd. Praha : Ministerstvo obrany České republiky - Agentura informací a služeb, 2006. 303 s. ISBN 80-7278-326-2.
- [8] *European Union External Action : Military Capabilities* [online]. EU Consilium, 2010 [cit. 2011-10-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.consilium.europa.eu/showpage.aspx?id=1349&lang=EN>>.
- [9] *FACT SHEET United Nations Peacekeeping* [online]. [s.l.] : United Nations Department of Peacekeeping Operations, March 2010 [cit. 2011-11-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/factsheet.pdf>>.
- [10] FRANK, Libor. Proměny konceptu bezpečnosti a vliv na dnešní a budoucí podobu NATO. In *Sborník z mezinárodní konference Bezpečnost zemí V4 v rozšířeném NATO*. 1. Skalica : Stredoeurópská vysoká škola v Skalici, 2007. s. 67-72. ISBN 978-80-969700-5-6.
- [11] FRANK, Libor; STOJAR, Richard; ONDŘEJKA, Jan. *Bezpečnost a obrana České republiky 2015-2025*. 1. Praha : Ministerstvo obrany České republiky - Agentura informací a služeb, 2005. Bezpečnostní prostředí České republiky 2005-2025, s. 15-52. ISBN 80-7278-303-3.

- [12] Global Issues [online]. July 7, 2010 [cit. 2010-12-12]. World Military Spending. Dostupné z WWW: <<http://www.globalissues.org/article/75/world-military-spending#USMilitarySpending>>.
- [13] *Global Trends 2025 : A Transformed World* [online]. 1. Washington : National Intelligence Council, November 2008 [cit. 2010-12-20]. Dostupné z WWW: <http://www.dni.gov/nic/PDF_2025/2025_Global_Trends_Final_Report.pdf>. ISBN 978-0-16-081834-9.
- [14] GRIMMETT, Richard F. Instances of Use of United States Armed Forces Abroad, 1798-2009 [online]. 1. [s.l.] : Congressional Research Service, January 27, 2010 [cit. 2010-11-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL32170.pdf>>.
- [15] *Initial Long-Term Vision Report for European Defence Capability and Capacity Needs* [online]. 1. [s.l.] : [s.n.], 3 October 2006 [cit. 2010-11-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.eda.europa.eu/webutils/downloadfile.aspx?fileid=105>>.
- [16] *Joint Operating Environment 2010* [online]. 1. Suffolk : United States Joint Forces Command, 2010 [cit. 2011-11-25]. Dostupné z WWW: <http://www.jfcom.mil/newslink/storyarchive/2010/JOE_2010_o.pdf>.
- [17] *Multiple Futures Project Navigating Forward 2030 : Findings and Recommendations* [online]. 1. Norfolk : Supreme Allied Commander Transformation, April 2009 [cit. 2010-12-01]. Dostupné z WWW: <http://www.act.nato.int/images/stories/events/2009/mfp/20090503_MFP_findings.pdf>.
- [18] *National Security Strategy* [online]. 1. Washington : White House, May 2010 [cit. 2011-01-04]. Dostupné z WWW: <http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss.../national_security_strategy.pdf>.
- [19] *NATO 2020 : Assured Security; Dynamic Engagement* [online]. 1. [s.l.] : NATO Public Diplomacy Division, 17 May 2010 [cit. 2011-01-04]. Dostupné z WWW: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_63654.htm>.
- [20] RAŠEK, Antonín. Vnější a vnitřní bezpečnost země. *Vojenské rozhledy*. 1.1.2002, roč. 11, č. 1. Dostupný z WWW: <http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2002_1/3.htm>.
- [21] *SIPRI Yearbook 2010 : Armaments, Disarmament and International Security* [online]. Stockholm International Peace Research Institute, 23 Nov 2010 [cit. 2011-12-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.sipri.org/yearbook/2010>>.
- [22] *Surge in Uniformed UN Peacekeeping Personnel from 1991- Present* [online]. [s.l.] : Peace and Security Section of DPI UN, July 2010 [cit. 2011-12-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/chart.pdf>>.
- [23] *United Nations Peacekeeping Operations : Background Note: 30 September 2010* [online]. [s.l.] : Peace and Security Section of the United Nations Department of Public Information, November 2010 [cit. 2011-12-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/bnote010101.pdf>>.
- [24] VOGEL, Richard D. Combating Globalization: : Confronting the Impact of Neoliberal Free Trade Policies on Labor and the Environment. From the Left : A US Forum on

Combating Globalism [online]. 2009, 1, [cit. 2010-10-15]. Dostupný z WWW:
<http://combatingglobalization.com/articles/combating_globalization4.html>.

[25] ZÁVĚŠICKÝ, Jan, et al. *Bezpečnostní (ne)stabilita*. 1. vyd. Praha : Klub mladých Evropanů, 2005. 144 s. ISBN 80-239-5598-5.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ANA	Afghan National Army	Afghánská národní armáda
COIN	Counterinsurgency	Protipovstalecký boj
ČR		Česká republika
DDR	Disarmament, Demobilization and Reintegration	(projekty) odzbrojení, demobilizace a reintegrace
EHG	European Headline Goal	Evropský základní cíl
ETA	Euskadi Ta Askatasuna	Baskická vlast a svoboda
EU	European Union	Evropská unie
EUBG	European Union Battle Group	Bojová skupina Evropské unie
Federace BiH	Federacija Bosne i Hercegovine	Federace Bosny a Hercegoviny
GWOT	Global War on Terror(ism)	Globální válka proti teror(ism)u
IFOR	Implementation Force	Implementační síla (mise NATO)
IRA	Irish Republican Army	Irská republikánská armáda
NATO	North Atlantic Treaty Organization	Organizace Severoatlantické smlouvy
NGO	Non-governmental organization	Nevládní organizace
NRF	NATO Response Force	Síly rychlé reakce NATO
OBSE		Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN		Organizace spojených národů
RAF	Rote Armee Fraktion	Frakce Rudé armády
RB OSN		Rada bezpečnosti Organizace spojených národů
SBOP		Společná bezpečnostní a obranná politika (EU)
SFOR	Stabilization Force	Stabilizační síla (mise NATO)
SSSR		Svaz sovětských socialistických republik
USA	United States of America	Spojené státy americké
USAID	United States Agency for International Development	Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj
ZHN		Zbraně hromadného ničení